1525. december 30. | Jakob Fugger kereskedő halála

Szerző: Tarján M. Tamás

„A Fuggerek megérdemlik, hogy a kurtizánok fejedelmének nevezzék őket. […] Felállították piaci standjukat, és amit megvásárolnak a pápától, azt később jóval drágábban adják tovább, nem csak egyházi javadalmakat, hanem tartós kegyeket is; bullákat árulnak, diszpenziumok mennek át bankjukon, és ha a Fuggerek barátaid, mi sem könnyebb annál, mint hogy papi hivatalhoz juss."
(Ulrich von Hutten)

1525. december 30-án hunyt el Jakob Fugger, a történelem egyik legsikeresebb üzletembere, aki tehetsége révén döntő befolyást szerzett családjának Európa gazdasági és politikai életében; a kora újkor kezdetén a Fugger família feje országok és uralkodói házak sorsáról döntött.

A Magyarországon meglehetősen rossz hírnévvel rendelkező kereskedődinasztia karrierjének megalapozása egy sváb származású takács, Hans Fugger nevéhez köthető, aki 1357 körül telepedett le Augsburgban. A család első ismert őse előnyös házasságainak és kiemelkedő képességeinek köszönhetően idővel felvételt nyert a város céhébe, és sikeres kereskedelmi ügyletei révén tekintélyes vagyonra tett szert. Két fia, Andreas és az idősebbik Jakob – tehát a „második generáció" – ennek következtében már árulta, és nem gyártotta a szöveteket, a dinasztia két ágának sorsa azonban eltérően alakult. Az idősebbik testvér, Andreas már a 15. század közepén kiérdemelte a „gazdag" jelzőt, fia, Lukas pedig III. Frigyes német-római császártól (ur. 1440-1493) nemesi címet is kapott, a – címerük után elnevezett – „őzes Fuggerek" azonban kockázatos vállalkozásaik miatt az évszázad végére csődbe mentek.

Fivérével összehasonlítva az idősebbik Jakob nem futott be olyan fényes pályafutást, ám az augsburgi városi elittel kötött kapcsolatai, illetőleg népes famíliája révén mégis ő készítette elő Európa meghódítását a Fugger-dinasztia számára. Miután a férfi 1469-ben meghalt, fiai közül Ulrich és Georg vette át a családi vállalkozás irányítását, mely előtt a III. Frigyesnek nyújtott kölcsönök révén új lehetőségek tárultak fel. A Fugger-fivérek hatalmas adósuknak köszönhetően megalapozták a dinasztia befolyását a Német-Római Birodalomban, öccsük, a pápai kancellárián jegyzői pozícióba emelkedő Markus révén pedig Rómában is hasznos barátságokat kötöttek. A néhai idősebbik Jakob elképzelései szerint tizedik gyermeke, az ifjabbik Jakob is klerikusként képviselte volna a Fuggerek érdekeit, a családfő korai halála miatt azonban az események más irányt vettek.

A Fugger-dinasztia legismertebb tagja 1459-ben, Augsburgban látta meg a napvilágot. Édesapja tervének megfelelően tanulmányait egy ferences kolostorban kezdte meg, a családfő halála után négy évvel, 1473-ben azonban fivérei úgy döntöttek, hogy Velencébe küldik őt. Az akkor mindössze 14 esztendős Jakob nem kisebb feladatot kapott, mint a Fugger család érdekeinek képviseletét az itáliai köztársaságban, amit a források tanúságai szerint kifogástalanul látott el. A velencei évek alatt a fiatalember rengeteg hasznos tapasztalattal gazdagodott, ezzel egy időben pedig az itáliai reneszánsszal is behatóan megismerkedett, melynek németországi terjedésében később elévülhetetlen érdemeket szerzett. Jóllehet, a férfi „hivatalosan” csak az 1510-es évek elején, Ulrich és Georg halála után emelkedett családfői pozícióba, egyéni vállalkozásai révén már évtizedekkel korábban oroszlánrészt vállalt a Fuggerek vagyonának és hatalmának gyarapításában.

Jakob Fugger a Habsburg Zsigmond főhercegnek – Tirol urának –, illetőleg a salzburgi ezüstbányáknak juttatott kölcsönök révén jelentős részesedést szerzett az osztrák örökös tartományok bányakincseinek hasznából, és az érckereskedelmet a família egyik legfőbb „profiljává” tette. A Tirolból és Salzburgból származó nyereséget megforgatva a férfi – a Thurzó család révén – hamarosan a magyarországi és a sziléziai rézbányákra is „rátette a kezét”, így a Fuggerek a 16. század elejére szinte monopol helyzetbe kerültek Európában. Amerika felfedezése előtt ugyanis a kontinens ásványkincseinek jelentős részét a közép-európai régió szolgáltatta, melyeket ezután az augsburgi illetőségű família dolgoztatott fel kohóiban, majd juttatott el nyugatra.

Mindazonáltal a Zsigmond főhercegtől kapott részesedéssel induló bányaipari sikertörténet csupán a nyitánya volt annak a fényes pályafutásnak, melynek zenitjén Jakob Fugger hatalma a koronás uralkodókéval vetekedett. Az érckereskedelemből befolyó jövedelmeknek köszönhetően – melyeket az ifjabbik Jakob kezdetben portugál és spanyol tengeri expedíciók támogatásával is igyekezett növelni – a Fuggerek I. Miksa német-római császár (ur. 1493-1519) legfőbb hitelezőivé léphettek elő, aki tetemes adósságai fejében nemességet (1511), grófi címet (1514) és hatalmas birtokokat biztosított az augsburgi kereskedődinasztia számára. Ezzel egy időben a család Itáliát is „leigázta”: a 16. század elejére a Fuggerek átvették a Mediciek helyét a gazdasági életben, és a pápával is üzleti kapcsolatot létesítettek.

A tárgyalások eredményeként Jakob Fugger finanszírozta például a II. Gyula által megalapított Svájci Gárda felállítását, és a nyújtott kölcsönökért cserében 1508 után másfél évtizedre biztosította családjának a Pápai Állam pénzverdéjének bérleti jogát. Az egyházfő mellett a Német-Római Birodalom számos klerikusa – köztük a mainzi érsek – is jelentős tartozást halmozott fel a Fuggereknél, így a kereskedőcsalád az 1510-es évek második felében – a Szent Péter-bazilika helyreállításának finanszírozása érdekében – indított búcsúcédula-árusítás

használt is lefölözhette. A gyűjtés közvetlen szervezői mellett a nyereségből maga X. Leó pápa is részesedést fizetett Jakob Fugger számára, ugyanis a cédulák árusítását a kereskedőcsalád kirendeltségeinek segítségével koordinálták, melyek egyúttal azt is lehetővé tették, hogy – váltók formájában – a pénz biztonságosan és gyorsan Rómába jusson.

Tekintve, hogy a búcsúcédulák árusításának gyakorlata döntő szerepet játszott a lutheri tézisek, majd a reformáció megszületésében, nem túlzás azt állítani, hogy a Fuggerek üzleti tevékenysége Európa jövőjére is jelentős hatást gyakorolt. Ezt a fent említett példánál is ékesebben bizonyítja I. Miksa unokájának, a későbbi V. Károly német-római császárnak (ur. 1519-1556) – és spanyol királynak – a megválasztása, akinek trónra emelése érdekében az üzletember több, mint 500 000 guldent áldozott. Ezzel az összeggel ugyanakkor Jakob Fugger nem csak a Habsburg jelölt győzelmét biztosította, hanem egyúttal a következő évszázadok hatalmi politikájának szereplőiről és a legnagyobb európai dinasztiák jövőjéről is határozott.

Természetesen a kereskedőcsalád feje nem volt tisztában döntése súlyával és annak későbbi következményeivel; üzleti érdekei, kintlevőségei – adósaival, a Habsburgokkal szemben – az ő kezét is megkötötték, azonban mégis figyelemre méltó, hogy a férfi, akinek éves jövedelme egyes államok bevételeit is meghaladta, ilyen hatalommal rendelkezett. Jakob Fugger egyébként – többek között – a császári dinasztia házassági szerződéseinek finanszírozásával, illetőleg a felvidéki rézbányák megszerzésére törekvő II. Lajos magyar király (ur. 1516-1526) pénzügyi elszigetelésével számos más alkalommal is beavatkozott az európai nagypolitikába. Fontos ugyanakkor hangsúlyoznunk, hogy a Fugger család fejének döntéseit mindenkor üzleti érdekei befolyásolták: V. Károly például a spanyolországi Almadén dúsgazdag bányáival honorálta a kereskedő támogatását.

A kedves olvasó bizonyára nem lepődik meg azon, hogy Jakob Fugger sohasem örvendett túl nagy népszerűségnek. A kortársak közül a fent idézett Ulrich von Hutten mellett például Luther Márton is számtalanszor ostorozta a kereskedő üzleti politikáját, állítólagos kapzsiságát és az általa finanszírozott vesztegetéseket, de az is gyakori támadások alapjául szolgált, hogy a keresztény etika nem tűrte meg a kamatszedést. Jakob Fugger tevékenységét természetesen nem befolyásolták a kritikák: ügyes taktikával mindenkor biztosította a család számára kedvező gazdasági körülményeket a Német-Római Birodalomban, és 1525. december 30-án bekövetkező halálakor 3 millió gulden értékű vagyont hagyott két unokaöccsére.

Jóllehet, az évtizedek során létrehozott alapítványok, az egyház számára folyósított adományok és a reneszánsz stílusú augsburgi építkezések – például a Szent Anna-templom mellett épített kápolna, vagy a nélkülözők számára emelt lakótelep, a Fuggerei – Jakob Fugger bőkezűségét igazolták, a közvélemény mindezt csupán a gátlástalan üzletember lelkiismeret-furdalásának

tulajdonította; a kereskedőt és a családot általában ma is a Fugger névből eredő fukar kifejezésünk, illetőleg a – kufárkodással rokonértelmű – német fuggern ige tükrében szokás megítélni.